

Nr 86.

Ankom till riksdagens kansli den 13 april 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkterna 107 och 108) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1943/44 beräkna till Bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka ett reservationsanslag av 400,000 kronor och till Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka ett förslagsanslag av 900,000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 85, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 19 februari 1943, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll förordad ändring i grunderna för statsbidrag till ifrågavarande vårdhem, att gälla från och med den 1 juli 1943;

dels medgiva, att det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) till Bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka må fortsättningsvis tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna;

dels ock för budgetåret 1943/44 anvisa till Bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka ett reservationsanslag av 400,000 kronor och till Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka ett förslagsanslag av 900,000 kronor.

Bestämmelserna angående statsbidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka finnas innefattade i kungörelsen i ämnet den 4 juni 1937 (nr 296). Enligt denna kungörelse utgår statsbidrag allenast till landsting eller stad, som ej deltagar i landsting och som ej heller genom särskilt avtal förbundit sig att omhänderhava sinnessjukvården för i staden hemortsberättigade sinnessjuka.

Statsbidrag utgår som regel med följande belopp, nämligen för nybyggnad med högst hälften av byggnadskostnaderna, dock högst 1,500 kronor per vårdplats, vid inköp av byggnad högst hälften av köpesumman och av kostnaderna för erforderliga om- och tillbyggnadsarbeten, dock högst 1,000 kronor per vårdplats, samt vid användande av i vederbörandes ägo befintlig, för annat ändamål uppförd eller inköpt byggnad högst hälften av kostna-

derna för erforderliga om- och tillbyggnadsarbeten, dock högst 750 kronor per vårdplats. I intet fall må dock statsbidrag beviljas för flera vårdplatser än 1 per 1,000 invånare.

Statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka utgår enligt föreskrifterna i kungörelsen i ämnet den 4 juni 1937 (nr 297), ändrad genom kungörelse nr 374/1941. Även driftbidrag utgår allenast till landsting eller stad, som ej deltagar i landsting och som ej heller genom särskilt avtal förbundit sig att omhändervå sinnessjukvården för i staden hemortsberättigade. Bidrag utgår med 1 krona 25 öre för dag och patient, på villkor att för patient, tillhörande det sjukvårdsområde, för vilket vårdhemmet är avsett, vårdavgift icke uttages med högre belopp än 75 öre för dag. Uppbär sådan patient folkpension, må dock, även om därigenom avgiften kommer att överstiga 75 öre för dag, såsom vårdavgift uttagas pensionsbeloppet efter avdrag av ett för pensionstagaren avsett belopp motsvarande vid oavkortad tilläggspension 5 kronor för månad och i andra fall ett i förhållande till pensionens storlek utmätt mindre belopp. Liksom beträffande bidrag till anordnande av ifrågavarande hem gäller även för driftbidrag, att sådant ej må utgå för flera vårdplatser än 1 per 1,000 invånare.

Såsom gemensamt villkor för statsbidrag till såväl uppförande, inrättande och inlösen som driften av här avsedda hem gäller, att hemmen ingå som led i en av medicinalstyrelsen godkänd plan för sinnessjukvårdens tillgodo-seende inom länet respektive staden och är så inrett, att där intagna kunna erhålla en ur medicinsk synpunkt tillfredsställande vård.

I skrivelse den 2 november 1942 har *Malmöhus läns fattigvårdsförbund* gjort framställning om skyndsamt utredning om åtgärder i syfte att avhjälpa nuvarande brist på vårdplatser för sinnessjuka och i samband därmed framfört vissa förslag och önskemål rörande ändring i de för vården av lättskötta sinnessjuka gällande bestämmelserna.

Förbundets önskemål och förslag har av detsamma sammanfattats sålunda:

- a) landstingens skyldighet att uppföra vårdhem fastställles;
- b) landstingens vårdhem anordnas på sådant sätt, att de där kunna mottaga de vårdbehövande, som äro i oundgängligt behov av vård men icke kunna mottagas å statens sinnessjukhus;
- c) för ett effektivt utnyttjande av förefintliga vårdplatser bör hjälpverksamhetsläkaren bli chefsläkare för alla inom sjukhusets upptagningsområde befintliga vårdhem eller kommunala sinnessjukavdelningar;
- d) statsbidrag till driftkostnaden bör utgå till alla godkända vårdhem och kommunala sinnessjukavdelningar;
- e) skälig gottgörelse, som fastställles av medicinalstyrelsen, bör av landsting lämnas för vårdavgift, som erlagts för patient, vilken vårdats å vårdhem eller kommunal sinnessjukavdelning;
- f) en normering av samtliga vårdavgifter bör genomföras så att lika vårdavgift erlägges antingen patienten vårdas å statens sinnessjukhus, landstingens vårdhem, enskilt vårdhem eller kommunal sinnessjukavdelning;

g) förskottsbetalning till statens sinnessjukhus bör slopas i det fall att vederhäftig ansvarsförbindelse för vårdkostnaden lämnas.

Förbundets framställning har biträttts av fattigvårdsstyrelserna i Höganäs, Landskrona, Lund, Ystad, Mölndal, Borås, Halmstad och Östersund samt Malmöhus läns vårdhemsförbund.

Över fattigvårdsförbundets framställning hava yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret och socialvårdskommittén samt styrelserna för svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

Beträffande det närmare innehållet av förbundets framställning ävensom däröver avgivna yttranden tillåter sig utskottet hänvisa till propositionen, sid. 3—11.

Med skrivelser den 15 och den 25 april 1942 har *besparingsberedningen* överlämnat av sakkunniga inom beredningen utarbetade promemorior angående *dels* bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, *dels ock* bidrag till driften av dylika hem (sid. 12 och 13).

Över besparingsberedningens promemorior hava yttranden avgivits av medicinalstyrelsen samt styrelserna för svenska landstingsförbundet och svenska landskommunernas förbund (sid. 14 och 15).

Vidare har *förvaltningsutskottet i Kronobergs läns landsting* i skrivelse den 17 november 1942 gjort framställning om erhållande av statsbidrag till flera vårdplatser för lättskötta sinnessjuka än som enligt gällande bestämmelser kan utgå, d. v. s. högst en vårdplats per 1,000 invånare, varöver medicinalstyrelsen yttrat sig (sid. 15 och 16).

I skrivelse den 6 november 1942 har *medicinalstyrelsen* framlagt förslag angående medelsbehovet för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1943/44.

Vad angår anslaget till bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka har styrelsen upplyst, att de ansökningar, som inlämnade hos Kungl. Maj:t eller styrelsen eller som, enligt från landstingen inhämtade uppgifter vore att förvänta, avsåge utbe-
kommande av statsbidrag till ett sammanlagt belopp av (766,865 + 90,000 + 292,500) 1,149,365 eller i runt tal 1,150,000 kronor. För tillgodoseende av dessa ansökningar vore ett belopp av omkring 437,000 kronor disponibelt. Styrelsen har i enlighet härmed ansett ett belopp av i runt tal 700,000 kronor vara erforderligt för nästa budgetår.

I fråga om anslaget till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, vilket för innevarande budgetår upptagits med 700,000 kronor, har styrelsen uppskattat anslagsbehovet till 1,000,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Den av Malmöhus läns fattigvårdsförbund ingivna framställningen har, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, närmast sin grund i rådande svårigheter för kommunerna att få sinnessjuka patienter, som vårdas å ålder-

domshemmen, omhändertagna å statens sinnessjukhus eller landstingens vårdhem. För att råda bot härpå ifrågasätter förbundet en genomgripande omläggning av den landstingskommunala sinnessjukvården, främst innebärande fastställd skyldighet för landstingen att anordna vårdhem i tillräcklig omfattning och på sådant sätt, att där även kunna omhändertagas patienter, som kräva kvalificerad vård. Härjämte förordar förbundet vissa åtgärder i syfte att direkt lätta och utjämna primärkommunernas ekonomiska bördor för vården av de sinnessjuka, innefattande statliga driftbidrag och ökad ersättningskyldighet för landstingen beträffande de kommunala sinnessjukavdelningarna och enskilda vårdhemmen, normering av vårdavgifterna å samtliga anstalter för sinnessjuka ävensom slopande av föreskriven förskottsbetalning av vårdavgift för patienter å statens sinnessjukhus, för vilka vederhäftig ansvarsförbindelse lämnas.

Jag inser till fullo betydelsen av de olägenheter och brister, som i förbundets framställning påtalats. Såsom i yttrandena framhållits torde emellertid de påtalade förhållandena mera sammanhånga med det till följd av kriget inträdda läget än bero på bristande vilja hos landstingen att söka fullgöra sin andel av sinnessjukvårdens utbyggande. Under sådana omständigheter och med hänsyn till vad i yttrandena i övrigt anförts anser jag mig icke kunna tillstyrka en omläggning av landstingens sinnessjukvård efter de riktlinjer, som förbundet uppdragit. I likhet med det stora flertalet hörda myndigheter och sammanslutningar hyser jag den uppfattningen, att de av statsmakterna tidigare godkända principerna för sinnessjukvårdens utbyggande, innebärande att de sinnessjuka, som kräva kvalificerad vård, skola omhändertagas av staten och de lättskötta av landstingen, böra fortsättningsvis upprätthållas. I enlighet härmed har jag förut denna dag (propositionen nr 51) förordat en relativt omfattande utbyggnad av den statliga sinnessjukvården, och det är min avsikt att, i den mån förhållandena så medgiva, framdeles påkalla åtgärder i syfte att ytterligare öka platstillgången inom nämnda vård. Till den av förbundet berörda frågan om åtgärder för ett effektivt utnyttjande av befintliga vårdplatser återkommer jag i det följande.

Beträffande övriga av förbundet framförda förslag vill jag icke bestrida, att vissa skäl tala för att, åtminstone under en övergångsperiod, statliga driftbidrag utginge till de primärkommunala sinnessjukavdelningarna ävensom att förskottsbetalningen av vårdavgifterna för vissa patienter å statens sinnessjukhus slopades. Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser för statsverket, som ett bifall till dessa förslag skulle medföra, finner jag mig dock i nuvarande läge förhindrad att biträda förbundets framställning i nu angivna delar. Att införa statsbidrag till driften av enskilda vårdhem anser jag mig ej heller kunna förorda. Återstående av förbundet framställda önskemål äro för närvarande föremål för utredning inom socialvårdskommittén och torde på den grund icke böra nu upptagas till prövning.

I besparingsberedningens promemorior framhålles särskilt vikten av att den ursprungligen avsedda differentieringen av patientklientelet mellan statens sinnessjukhus och landstingens vårdhem för lättskötta sinnessjuka noga upprätthålles, detta med hänsyn till den ekonomiska betydelse densamma har för vårdhemmens såväl anordnande som drift. Jag delar helt besparingsberedningens uppfattning i detta hänseende. Av medicinalstyrelsens yttrande synes emellertid framgå, att ifrågavarande differentiering för närvarande genomförs i den utsträckning, som platstillgången i de olika upptagningsområdena medgiver. Jag förutsätter, att medicinalstyrelsen även i fortsättningen har sin uppmärksamhet riktad på här berörda förhållande och vidtager de åtgärder, som kunna ifrågakomma för differentieringens befrämjande. Därest hjälpverksamhetsläkarna vid de statliga sinnessjukhusen, på

sätt hittills vanligen skett, av medicinalstyrelsen förordnas som tillsynsläkare vid landstingens vårdhem efter hand som desamma utbyggas, torde erforderlig differentiering kunna i icke ringa grad underlättas.

Besparingsberedningen har jämväl förordat en höjning av dagavgiften för självbetalande patienter vid vårdhemmen. Denna fråga har, såsom beredningen antytt, tidigare varit föremål för statsmakternas prövning. De skäl som därvid anförts till stöd för nuvarande enhetliga avgiftssystem och som närmare utvecklats i landstingsförbundets förut återgivna yttrande, finner jag för egen del alltjämt bärande. Jag kan därför icke tillstyrka besparingsberedningens förslag i denna del.

Beträffande den av Kronobergs läns landsting gjorda framställningen om statsbidrag för visst antal vårdplatser utöver den för närvarande fastställda kvoten — 1 plats per 1,000 invånare i landstingsområdet — synes mig utredningen i ärendet utvisa, att fullgoda motiv för ett bifall till framställningen föreligga. I detta sammanhang vill jag erinra om dels att Blekinge läns landsting av 1939 års lagtima riksdag erhöll ett motsvarande medgivande, dels ock att den genom medicinalstyrelsen nyligen verkställda inventeringen av vårdbehövande sinnessjuka givit vid handen, att en utbyggnad av platsstillgången för lättskotta sinnessjuka till en plats per tusen av landets befolkning icke är tillfyllest. I konsekvens härmed har medicinalstyrelsen i sitt yttrande över Malmöhus läns fattigvårdsförbunds framställning uttalat, att landstingen borde beredas möjlighet att erhålla statsbidrag för större antal vårdplatser än gällande bestämmelser medgiva. Under sådana förhållanden och då bestämmelserna i förevarande avseende allenast tillkommit för att provisoriskt reglera vårdens utbyggande i avbidan på närmare erfarenhet om platsbehovet, anser jag mig böra förorda, att begränsningen i fråga från och med nästa budgetår generellt bortfaller beträffande bidrag till såväl anordnande som drift av ifrågavarande vårdhem. I nuvarande statsfinansiella läge torde det dock alltjämt bliva nödvändigt att vid prövning av ansökningar om bidrag till anordnande av nya vårdhem företrädesvis tillgodose de delar av landet, där platsbehovet är särskilt stort.

Vad slutligen angår medelsbehovet för nästa budgetår, har detta, såvitt angår bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem, av medicinalstyrelsen uppskattats till i runt tal 700,000 kronor. Med hänsyn till dels det stora belopp, som enligt vad styrelsen uppgivit för närvarande står till förfogande för ändamålet, dels ock den begränsning av byggnadsverksamheten, som nuvarande läge nödvändiggör, torde medicinalstyrelsens beräkning dock tåla en icke oväsentlig nedskärning. Enligt min uppfattning synes ett anslag av 400,000 kronor kunna antagas bliva tillfyllest för nästa budgetår. Härvid har jag utgått från att det av riksdagen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 beviljade beredskapsanslaget å 300,000 kronor må — i likhet med vad som medgivits för innevarande budgetår — fortsättningsvis tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål, oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna. Då härför erfordras riksdagens samtycke, tillstyrker jag, att sådant inhämtas.

Mot medicinalstyrelsens uppskattning av anslagsbehovet för bidrag till driften av vårdhemmen har jag intet annat att erinra än att anslaget, i betraktande bland annat av belastningen för sistförflutna budgetår, som uppgick till i runt tal 750,000 kronor, torde kunna begränsas till 900,000 kronor.

Utskottet.

Bidrag till landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, för anordnande och drift av ifrågavarande vårdhem, utgår ej i förhållande till större antal platser än en per 1,000 invånare inom landstinget eller staden. På de skäl

departementschefen anfört tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag att från och med nästa budgetår slopa denna begränsning. Utskottet förutsätter därvid, att vid prövning av ansökningar om bidrag till anordnande av nya vårdhem de delar av landet allttjämt bliva företrädesvis tillgodosedda, där platsbehovet är särskilt stort.

Kungl. Maj:ts anslagsberäkningar — vilka förutsätta, att det för budgetåret 1940/41 anvisade beredskapsanslaget får tagas i anspråk oberoende av arbetslöshetsförbehållet — har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 19 februari 1943 förordad ändring i grunderna för statsbidrag till ifrågavarande vårdhem, att gälla från och med den 1 juli 1943;

b) medgiva, att det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) till Bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lätt-skötta sinnessjuka må fortsättningsvis tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna;

c) för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa

1) till *Bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka* ett reservationsanslag av 400,000 kronor;

2) till *Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka* ett förslagsanslag av 900,000 kronor.

Stockholm den 13 april 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 85.
